

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Solanales (potatisordningen), **Familj:** Solanaceae (potatisväxter), **Släkte:** *Hyoscyamus* (bolmörter), **Art:** *Hyoscyamus niger* - bolmört L. **Synonymer:**

Kännetecken

Bolmört är en upp till meterhög, klibbig och illaluktande potatisväxt med 10-20 cm långa, grovt tandade eller flikiga blad som sitter strödda på den enkla eller föga greniga stälken. Den blommar i juni-september med 2-3 cm breda trattlika kronor som är smutsgula med purpurröda ådror och mörkt brunlila pipmynning. Någon gång kan blommorna vara rent gula. Frukten är en mångfröig lockkapsel. Hela växten är mycket giftig och kan knappast förväxlas med någon annan svensk art.

Utbredning och status

Bolmört förekommer över en stor del av södra och mellersta Sverige och utmed kusten av Bottenhavet och Bottenviken. Den uppträder ofta tillfälligt och obeständigt på sina enskilda växtplatser. Tidigare har bolmört i en stor del av sitt svenska utbredningsområde betecknats som en relativt vanlig växt men under senare decennier ses den alltmera sällan. Minskningstakten har beräknats uppgå till omkring 15 % under de senaste 10 åren och den minskande trenden bedöms fortsätta i framtiden. Även i Danmark har bolmört gått tillbaka och är idag klassad som Nära hotad (NT). Bolmört förekommer även i Finland och Norge. I det sistnämnda landet är den numera så pass ovanlig att den klassats som Sårbar (VU). I övrigt omfattar bolmörtens utbredningsområde större delen av Europa och Nordafrika och en stor del av de centrala delarna av Asien. I exempelvis Nordamerika, Australien och på Nya Zeeland uppträder bolmört som en införd art.

Ekologi

Bolmört växer på öppen, närings- och kväverik mark. Dess växtplatser är oftast kraftigt kulturpräglade och utgörs av t.ex. gårdsmiljöer, trädgårdar, rivningstomter och annan ruderatmark. Någon gång kan man även påträffa den på tångödslade havsstränder och som åkerogräs. Bolmört får många frön som kan behålla sin grobarhet i jorden mycket länge, troligen under hundratals år. Det är omvittnat att växten kommit i rikliga bestånd efter exempelvis arkeologiska utgrävningar vilket rimligen beror på att en fröreserv aktiverats. Oftast uppträder bolmört mer eller mindre tillfälligt på sina växtplatser, delvis troligen till följd av att frön kan förekomma som förorening i gräs- och blomsterfröer.

Hot

Bolmört hotas av minskade störningar, modern gödselhantering, kemisk ogräsbekämpning och uppsnygning och städning av gårdsmiljöer. Förmodligen är även bättre frörensning en orsak till att växten minskar.

Åtgärder

Då bolmört oftast förekommer tillfälligt och sporadiskt är konkreta åtgärder på sådana växtplatser svåra att genomföra. På lokaler där den uppträder mera regelbundet kan markstörningar och minskad ogräsbekämpning gynna arten. Bolmört är ett lättodlad växt som med fördel kan odlas i botaniska trädgårdar, vid historiska kulturminnen etc.

Övrigt

Bolmört är en gammal kulturföljeslagare och en sägenomspunnen växt som odlats i tusentals år som läkeväxt på grund av sina smärtstillande och kramplösande egenskaper. De aktiva alkaloiderna som finns i bolmört används än i dag i läkemedelsindustrin. Genom sin starka giftighet var bolmört även populär hos medeltidens giftblandare och en viktig ingrediens i häxornas hallucinogena salvor.

Litteratur

Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran. [<http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html>]. Nordiska Riksmuseet.

Edqvist, M. & Karlsson, T. (red.). 2007. *Smålands flora*. SBF-förlaget, Uppsala.

Georgson, K. m.fl. 1997. *Hallands flora*. Lund.

Hansen, A. 1963. Convolvulaceernes, Cuscutaceernes, Hydrophyllaceernes, Polemoniaceernes og Solanaceernes udbredelse i Danmark. *Bot. Tidsskr.* 59:151

Lindeberg, I. (red.). 1982. *Örtmedicin och växtmagi*. Reader's Digest AB, Stockholm.

Tyler, T. m.f. (red.). 2007. *Floran i Skåne. Arterna och deras utbredning*. Lund.

Författare

Kjell-Arne Olsson 2011. © ArtDatabanken, SLU 2011-09-15